

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Віктор АНДРУЩЕНКО

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО РОЗВИТКУ

У статті піддаються критиці хибні судження і наміри щодо скорочення курсу філософії у вищих навчальних закладах, вилучення філософії з програм підготовки наукових кадрів та з переліку дисциплін, за якими складаються кандидатські іспити. Особливо гостро постає ця проблема як розрив корінних засад єдності філософії та педагогіки. На основі аналізу історичного розвитку філософії як духовно-практичного освоєння світу показано невідривність філософії від університетської освіти та педагогіки. Спираючись на філософське вирішення проблеми людини та її ролі у світі, ціннісних орієнтацій та ідеалів, педагогіка формує конкретну програму навчально-виховних дій, які мають забезпечити підготовку людини до життя в контексті існуючих реалій, а також з точки зору суспільного ідеалу.

Взаємозв'язок педагогіки (як і освіти загалом) з філософією не побачити може лише лінивий. Між тим, навіть із вуст шанованих учених чи організаторів науки й освіти нерідко злітають судження про скорочення курсу філософії, вилучення кандидатського іспиту з філософії, або ж обмеження філософії загальними питаннями тієї чи іншої проблемної галузі. На наш погляд, ці судження хибні. Філософія складає теоретико-світоглядну основу й методологію всіх інших наук. Провідні університети світу розглядають її не просто як навчальний предмет, але і як духовне підґрунтя навчально-виховного процесу. Як писав у свій час відомий німецький філософ Карл Ясперс, «університет збідніє, якщо це живе духовне підґрунтя припинить своє існування, якщо запанує філологія без філософії, технічна практика без теорії, безкінечні факти без ідей, наукове дисциплінування, а не дух»¹. У чому ж секрет

¹ Ясперс К. Идея университета // Идея университета. Антология. – Львов, 2002. – С. 117.

невідривності філософії від університетської освіти, зокрема, від педагогічної, й чому жоден з університетів світу за останні 2,5 тисячі років не зробив навіть спроби вилучення її зі своїх навчальних планів? Зупинимося на відповіді на це запитання більш детально.

Як особливу форму духовно-практичного освоєння світу філософію часто називають **наукою**. І це справедливо, бо ж філософія вибудовує власне знання на основі доведення, практичної перевірки знань, здобутих за допомогою історично вивірених методів, шляхом формулювання проблеми, гіпотези, створення теорії тощо. Ще частіше її називають **світоглядом**, що також заперечень не викликає, оскільки філософія не лише здобуває відповідне знання, але й формує ставлення до нього з боку людини, вивіряє й визначає значення самого знання для людини, її практичної діяльності. Більшість же вечних-гуманітаріїв називають філософію **формою суспільної свідомості** й розглядають поряд (і на відміну) від моралі, мистецтва, права та інших форм духовно-практичного освоєння світу. І це також справедливо, бо філософія є особливою частиною духовності людини, яка має свій предмет, віддзеркалює його в особливій формі з певним значенням.

Ми розуміємо під філософією особливий спосіб духовно-практичного освоєння дійсності, який формує теоретичне підґрунтя наукової картини світу й наукового світогляду, формує цілісний погляд на світ, місце людини в ньому, досліджує різноспрямоване ставлення людини до світу й у кінцевому розумінні виробляє систему узагальнених цінностей та ідеалів, що концентруються навколо проблеми мети й сенсу життя, щастя й шляхів його досягнення.

Обґрунтовуючи в гранично загальній формі відповіді на найбільш актуальні питання, що стоять перед людством, філософія постає як теоретико-методологічна й світоглядна платформа для інших форм науки й суспільної свідомості. Не є винятком і педагогіка. Спираючись на філософське вирішення проблеми людини та її ролі у світі, ціннісних орієнтацій та ідеалів, педагогіка формує конкретну програму навчально-виховних дій, які мають забезпечити підготовку людини до життя в контексті існуючих реалій, а також з точки зору суспільного ідеалу. Вивчення філософії для майбутніх вчителів є такою ж необхідною умовою, як зведення фундаменту під майбутній дім. І оскільки, як говориться в Біблії, цей дім має зводитися «на камені, а не на піску», філософія в педагогічному університеті має займати чільне місце серед навчальних дисциплін і вивчатися не в скороченому, а в повному форматі.

Першим філософом назвав себе Піфагор. Однак «філософія» як особлива форма духовно-практичного освоєння світу виникла значно раніше. У перекладі з грецької «філософія» означає ні що інше, як «любов до мудрості», що розвивається через формування узагальненого уявлення про світ і місце людини в ньому, відношення людини до світу, з метою дати відповідь про смисл життя, щастя й шляхи його досягнення, створити на цій основі систему життєвих цінностей та ідеалів.

Філософія виникає з постановки питання про єдність речей, цілісність світу, місце й роль людини в ньому, єдине походження і єдину першооснову всіх речей. Перші протофілософські вчення виникають у Єгипті в III–II тисячолітті до н. е. Першоосною буття вони визначали воду. І в цьому немає нічого надприродного. Вода для єгиптян була основою вирощування врожаю, універсальним знаряддям добування засобів існування. Тому не дивно, що саме її єгиптяни розглядали як основу всіх речей. Це ж спостерігається й у стародавньому Вавилоні. Вавилоняни, як і єгиптяни, вважали, що всі речі походять із води, що вода лежить в основі всього суцього. Діяльність людей на той час досягла такого розвитку, що вони піднялися до усвідомлення єдності всіх речей, до розуміння того, що все живе, усе, що рухається, що виникає й зникає, має єдину основу. На такому ж приблизно рівні суспільної практики виникли й перші наївно-стихійні уявлення в стародавніх Індії, Китаї, Греції, Римі. Як єдине суще в них поряд із водою виступали такі першооснови, як вогонь, земля, повітря. Пізніше до них приєднувалися дещо абстрактні речі — апейрон, матерія тощо.

Класичною спадщиною перших філософських учень вважаються пам'ятки давньоіндійської культури — Веди, Брахмани й Упанішади (2500–2000 рр. до н. е.). Характерною особливістю давньоіндійського світогляду є те, що в ньому простежується органічний процес переходу від міфологічно-релігійного світогляду до філософії. Подібне ж спостерігається й у вченнях перших китайських філософів Лао-Цзи та Конфуція.

Конституйовані філософські школи виникають у Стародавній Греції та Римі (VI–V ст. до н. е.). Вони пов'язані з такими іменами, як Фалес і Піфагор, Ксенофан і Парменід, Зенон і Емпедокл, Геракліт і Демокріт, Платон і Арістотель, Епікур і Тит Лукрецій Кар. Будова Всесвіту й місце в ньому людини, пізнання природи й проблема людського щастя, пошук моделі ідеальної держави й проблема справедливості — далеко не повний перелік тематики, на якій зосереджувався проникливий розум античних мислителів. Характерним є те, що в розгляді цієї проблематики античні мислителі далеко обійшли свій час. Їх настанови багато в чому мають сенс і в наші дні. Як кажуть, ми стали старшими за Платона майже на 2500 років, а от чи стали ми розумнішими за нього — на це має відповісти історія.

Показовим є й інше: практично всі перші філософські вчення зосереджувалися на людині, визначенні її місця, ролі, призначення у світі, способу поведінки, характеру діяльності. На цьому підґрунті виникали перші вчення про те, як і яким чином треба готувати людину до життя. Аналізуючи філософську спадщину античних мислителів, можна зробити висновок, що саме вони, разом із формуванням філософських основ світовідчуття, світосприйняття й світорозуміння, заклали основи педагогіки як науки про виховання, освіту й навчання людини, її підготовку до самостійного життя.

Антична педагогіка мала декілька відносно самостійних напрямків і шкіл, які, разом із тим, базувалися на загальній ідеології філософських текстів пер-

ших філософів, що закликали до життя відповідно до законів природи. Першим учителем еллінів Платон називав Гомера. За настановами останнього хлопчаків навчали різноманітним спортивним вправам, верховій їзді, а також грі на лірі. Своєрідним кредо виховання в цей час було гасло «Завжди бути кращим і перемагати інших». Підлітків виховували в гідності, справедливості, аристократизмі й благородстві. Взірцями для виховання обиралися міфологічні герої.

Особлива система виховання – спартанська (фізичне виховання, військові вправи, гімнастика, витривалість, мужність тощо) – сформувалася у Спарті. Готуючи підрастаюче покоління до перемоги в постійних міжусобних війнах, спартанці надавали перевагу військовому та спортивному вихованню, хоча, звичайно ж, не нехтували й вихованням інтелекту, художніх і математичних здібностей.

Афінська система виховання передбачала органічне поєднання розумової (мусичної) та фізичної (гімнастичної) підготовки. Софісти намагалися сформувати в учнях, насамперед, такі якості, що забезпечили б успіх на майбутньому громадянському поприщі (мистецтво дискурсу, красномовство, знання міфології, історії, законодавства). Античний поліс сформував перші навчальні школи; підготував перші навчальні підручники – з логіки, мовознавства, граматики, математики тощо. Відомими, наприклад, є такі пам'ятки перших підручників, як граMATика Діонісія Фракійського, посібник Арістоксена «Начала гармонії», знаменитий підручник із математики «Начала» Евкліда та «Вступ до математики» Нікомаха. В основі педагогічних настанов та вчень, безумовно, були філософські вчення Гомера й Сократа, Платона й Арістотеля, пізніше – Емпедокла й Тита Лукреція Кара, Цицерона та інших античних філософських авторитетів.

Філософським підґрунтям **середньовічної педагогіки** постала релігія. Цьому передувала жорстка боротьба світоглядів – раціонального, що складав свої повноваження, оскільки в «античному варіанті» не мав змоги осмислити й пояснити «всезагальне», та ірраціонального, що намагався охопити й витлумачити його через апеляцію до Бога. Характер і форми навчання й виховання в житті європейських народів у цей час визначалися панівним становищем християнської релігії й церкви. Теоретичною основою середньовічної педагогіки стали Святе Письмо та філософські вчення «батьків» релігійного світогляду – Климента Олександрійського, Ансельма Кентерберійського, Августина Блаженного, Томаса Аквінського.

Августин, зокрема, виходив із того, що всі знання сконцентровані в Біблії, де «оселилась» вічна й незаперечна істина, що відкривається людині через слово й мову. У роботі «Про християнське вчення» він закликав зосереджуватися, насамперед, на вивченні гуманітарного знання, зокрема, на історії, яка найближче підійшла до розкриття істини Святого Письма, далі – вивчати математику та інші природничі науки. Особливу увагу в навчальному процесі філософ надавав ролі віри та авторитету.

Пізніше практично ці ж настанови, можливо, у дещо модернізованому ключі, повторить український філософ **Григорій Сковорода**. За традицією середньовіччя, філософ виходив із ідеї існування трьох світів – макрокосму (Всесвіту), мікрокосму (світу людини) і світу Біблії. Навчання й виховання людини має відбуватись як входження мікрокосму в макрокосм (і навпаки), що здійснюється за наполегливим вивченням Біблії. Головну мету навчання й виховання філософ вбачав у самовдосконаленні людини, яка має відшукати й освоїти «свою сродну працю». Ідеал вихованості Г. Сковорода вбачав у поміркованості, розважливості людини, дотриманні ритуалів та етикету, працьовитості й вірі.

На протипагу релігійним ученням, епоха **Відродження** (XIV–XVI ст.) намагається сконцентруватися на людині як центрі світобудови, її розумових і моральних якостях, у вихованні яких гуманісти вбачали сенс і смисл педагогічної теорії й практики. У гострій полеміці із залишками схоластичної педагогіки, які концентрували свою увагу на Біблії, гуманісти закликали до вивчення життя, культурних традицій, намагалися ввести нові методи навчання, критикували неосвіченість і невігластво вчителів. «Повернення до людини» – такою загалом була педагогіка Відродження, що залишилася в історії завдяки творам Паоло Верджерія й Томазо Кампанелли, Вікторіно де Фальтре й Еразма Роттердамського, Франсуа Рабле й Монтеня, Франческо Петрарки й багатьох інших представників цієї славної епохи.

Гуманістичні ідеї Відродження продовжила епоха Просвітництва (XVII–XVIII ст.), мислячі представники якої (поряд із боротьбою проти релігії і схоластики) зосереджувались на поширенні освіти, культури, ідей добра і справедливості. А. Аріосто, Г. Горацій та Б. Спіноза в Нідерландах; Ф. Бекон, Т. Гоббс та Дж. Локк в Англії; П. Бейль, Ш. Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Ж. Ламетрі, К. Гельвецій та Д. Дідро у Франції – далеко не повний перелік імен та держав, охоплених ідеями просвітництва, духовного розкріпачення людини, її виховання в дусі поваги до свободи, рівності й любові до вітчизни, власності й закону.

На наш погляд, в найбільш систематизованій формі педагогічні домінанти епохи Просвітництва викладені в працях Ж.-Ж. Руссо «Роздуми про науки і мистецтва», «Еміль або про виховання», «Роздуми про походження та підвалини нерівності між людьми». Філософ і педагог розмірковував про роль освіти, науки й культури в процесі переходу людини від природного стану до цивілізації, про суперечності епохи, необхідність подолання яких шляхами виховання, просвітництва й частково насильства відкриває шлях до «нормального людського існування».

Подібні ж думки висловлював французький філософ-просвітник, один із організаторів грандіозного видання «Енциклопедія» Дені Дідро. Взаємозв'язок навчання з життям, трудовим навчанням і вихованням, розвиток природних задатків дитини, безоплатне навчання, відокремлення школи від

церкви, рівний доступ до навчання представників всіх верств населення й цілий ряд інших прогресивних пропозицій щодо організації навчання та виховання дітей знайшли своє теоретичне обґрунтування не тільки в уже згаданій «Енциклопедії», але й у таких працях філософа, як «Систематичні заперечення книги Гельвеція “Про людину”», «План університету», «Про школу молодих дівчат», «Про особливе виховання» тощо. Д. Дідро відомий і своїми практичними рекомендаціями щодо реформування освіти й виховання, ширше — проведенням системних реформ у Росії, що були підготовлені ним на прохання імператриці Єкатерини II.

В українській філософії та педагогіці ідеї просвітництва поширювали Т. Шевченко й Д. Пирогов, П. Грабовський і М. Коцюбинський, Л. Українка й І. Франко, С. Подолинський і М. Драгоманов.

У західноєвропейському філософсько-педагогічному полі всесилля навчання та виховання підкреслював Дж. Локк. Порівнявши душу дитини з «чистою дошкою» (*tabula rasa*), філософ наполягав на її наповненні знаннями й вміннями, необхідними людині для життя.

Досягненню найкращого життя у всьому світі шляхом поширення знань, навчання й виховання підростаючого покоління, виправленню суспільства з метою взаєморозуміння й співробітництва, поширення моральних норм між людьми присвятив свої педагогічні пошуки знаменитий чеський педагог і філософ Ян Амос Коменський.

Провідні ідеї «великого дидакта» підхопив і розгорнув німецький філософ Г. Лейбніц («Нові досліди про людський розум», «Теодицея», «Монадологія» та ін.). Полемізуючи із Дж. Локком, філософ порівняв душу дитини із глибою мармуру, краса якої прихована в прожилках, і виявити яку може лише старанний майстер — досвідчений педагог. Геніальне гасло Локка про те, що «в розумі немає нічого, чого б не було раніш у відчуттях», він доповнює не менш геніальним додатком: «за винятком самого розуму». Г. Лейбніц наголошував на необхідності організації навчання та виховання в процесі пошуку істини, вивченні, насамперед, логіки й математики. Успіх людини в суспільстві, на його думку, залежить виключно від її знань, здобутих у процесі навчання й виховання. У ті часи авторитет Г. Лейбніца вважався абсолютним. Його підтримували, на нього спиралися, готуючи власні твори такі відомі педагоги, як Й. Песталоцці та Й. Гербарт. Гасло Ф. Бекона «Знання — це сила» входило в педагогіку безапеляційно й назавжди.

Виховання поваги до розуму, мужності й вміння «керуватись власним розумом», на думку засновника німецької класичної філософії, знаменитого І. Канта, є головним підсумком епохи Просвітництва. І з цим, вочевидь, слід погодитись.

У нові часи людство, як і в період античності, знову звернулося до розуму, щоправда, на більш високому, збагаченому здобутками різноманітних

наук та соціальної практики рівні. Освіченість, вихованість, інтелектуальні здібності розглядалися в Новій епосі як основи основ успішності людини, її кар'єрного зростання. І. Кант і Й. Фіхте, Ф. Шеллінг і Г. Гегель написали своєрідний «філософський гімн розуму», вибудували фундамент для подальшого розвитку педагогіки в епоху індустріалізму.

На жаль, еволюція раціонального філософсько-педагогічного пошуку була перервана політикою, точніше ідеологією, яка під прикриттям пошуку рівності й соціальної справедливості розколола світ на два ворожих табори – буржуазію й пролетаріат, що борються між собою до повного знищення. Мова йде про марксистську філософію, яка без достатніх підстав нав'язала себе людству як «найбільш передове вчення», що узагальнило й увібрало в себе «всі кращі філософські, наукові й культурні досягнення цивілізації». Марксизм насправді виявився ні чим іншим, як новою формою соціальної міфотворчості, утопії, що збуджувала енергію мас, однак спрямовувала її на досягнення ілюзійних цілей. Ліквідація приватної власності, експропріація експропріаторів, пролетарська революція, диктатура пролетаріату й, нарешті, тоталітаризм – ось що приніс світові марксизм, який, безпідставно відкинувши прогресивні традиції минулих епох, спрямував розвиток педагогічної теорії й практики в конфронтаційне річище.

У марксистській філософії, особливо раннього періоду, поза всяким сумнівом, був ряд гуманістичних ідей, які дали поштовх розвитку новітньої педагогічної теорії. Однак, загалом марксистська педагогіка була конфронтаційною. Вона підпорядковувалася логіці боротьби робітничого класу проти буржуазії, пізніше – побудові соціалістичного суспільства, виживанню першої Країни Рад у ворожому оточенні, перемозі комунізму у всесвітньому масштабі. Вона не зважала на те, що ті чи інші народи хотіли б жити інакше, ніж, скажімо, СРСР, що різні люди прагнуть реалізовувати власні цілі й інтереси, що більшість із них цінує свободу власного вибору значно вище, ніж десятки, а може й сотні ідеологізованих настанов комуністичної партії. Згідно із загальною ідеологічною установкою, ця педагогіка вибудовувалася за принципом партійності, корінь якого знаходився в славнозвісному демократичному централізмі. Її базовою установкою був вульгарний інтернаціоналізм, що переслідував все національне як «буржуазно націоналістичне». Вона не допускала творчості й, у разі виявлення останньої, жорстко переслідувала всіх тих, хто намагався діяти всупереч її раз і назавжди встановленим канонам.

Видатні радянські педагоги – А. Луначарський, Н. Крупська, А. Макаренко й навіть В. Сухомлинський, створивши оригінальні теорії навчання та виховання особистості, на жаль, не змогли повною мірою подолати той класово-конфронтаційний потенціал, з яким увійшла у світ марксистсько-ленінська філософія й вибудована на основі її ідей радянська епоха. Демократизм і гуманізм, висока духовність і людинолюбство, патріотизм і загострене відчут-

тя справедливості, віра, надія й любов і, навіть, серце, віддане дітям, вибудувалися радянськими педагогами далеко не на марксистському вченні, хоча, звичайно певні гуманістичні ідеї марксизму ними використовувалися. Їх витоки слід шукати, скоріше, у лоні світових і національних культурних традицій, у народній педагогіці, одвічній гуманістичній традиції людства, вічних цінностях цивілізації.

Сучасність характеризується плюралізмом філософських думок і поглядів, ідеологічних учень і соціальних теорій. Характерно, що всі вони **претендують на гуманізм** і як такі – пропонують себе як філософсько-методологічне підґрунтя сучасної педагогічної теорії. «Філософія життя» й екзистенціалізм, герменевтика й прагматизм, персоналізм і структуралізм, неотомізм та інші напрямки в буквальному розумінні прагнуть «педагогізуватися», щоб через виховання, світогляд і моральні цінності «оволодіти» якомога більшим масивом людей, підпорядкувати їх власній ідеології, логіці, культурі. Власне, у цьому нема нічого негативного. Будь-яка ідея, а тим більше вчення, намагаються оволодіти масами. Інша справа, наскільки близькими вони є до істини й до людини, до потреб життя й соціальної практики, наскільки охоплюють перспективу, відповідають загальним сподіванням людини й людства щодо добра й краси, справедливості й миру на землі, збереження людського роду як космічного феномена.

Помітним є й ще один чинник сучасної соціокультурної динаміки – суттєве зростання дієвості, активності релігійної свідомості, духовно-практичні провідники якої все більш потужно заявляють про себе на педагогічному поприщі, намагаються подолати історично сформоване відокремлення держави від церкви, освіти від релігії. Представники духовенства намагаються ввійти, насамперед, у загальноосвітню школу, організують так звані суботні або недільні школи духовності, створюють позаурочні комп'ютерно-духовні центри, делегують своїх представників для участі в проведенні різноманітних презентацій, мистецьких, політичних чи, навіть, спортивних заходів.

Ми не схильні засуджувати духовенство за його спроби власною участю поліпшити процес виховання особистості. Навіть при певному порушенні чинного законодавства. Кожен має не тільки право на істину, але й право передавати своє знання, світовідчуття й світогляд іншому, виховувати на його основі високі моральні якості. Інша справа, щоб цей процес не засмічували всякого роду лжепророки, які під виглядом духовного вчення пропагують швидкоруч сконструйовані ідеологічні доктрини, спрямовані на руйнацію людського середовища, розпалювання ворожнечі між людьми й народами, забезпечення ідеологічного домінування однієї держави над іншою, переслідують вузькокорисливі цілі – власного збагачення, прагнення до влади тощо.

Глобалізація та інформаційна революція, активізація міграційних процесів, розширення й поглиблення міжнародних, міждержавних та міжкультурних зв'язків потребують нової філософії, яка б лягла в основу нової педаго-

гіки підготовки людини до життя в новому життєвому середовищі. Розробка такої філософії є складною цивілізаційною проблемою, участь у розв'язанні якої мають взяти представники інтелектуальної еліти всіх народів і країн світу. Аналіз напрацювань, з якими йдуть у цей процес найбільш відомі теоретики світу, дає змогу запропонувати для обговорення декілька попередніх узагальнень:

- по-перше, центром цієї філософії має бути людина як самоцінність у всій повноті свого творчого ставлення до життя й такій же повноті можливостей для власної самореалізації;
- по-друге, вона має базуватися на загальнолюдських цінностях у їх органічному поєднанні з національними пріоритетами;
- по-третє, вона повинна розгортатись як «благоговіння перед життям» (А. Швейцер), прагнення «вічного миру» (І. Кант), введення людства в царство вічного спокою й свободи – ноосферну фазу його цивілізаційного поступу (В. Вернадський, Тейяр де Шарден);
- по-четверте, ця філософія може бути лише плюралістичною, толерантною, дискурсною, базуватися на свободі творчого мислення, що прямує до істини.

Побудована на цій основі педагогічна теорія програмує практичні параметри новітньої педагогічної дії. І тільки тоді, попри історичні чи сучасні локальні конфлікти, тероризм, непорозуміння між людьми, народами й державами, інші злоякісні процеси, що час від часу виростають на здоровому тілі суспільного організму й відволікають нас від гуманістично спрямованого поступу, людство підійде до вирішення своєї головної проблеми – проблеми людини як космічно-цілісної, самодостатньої й самоцінної істоти, зосередиться на створенні умов її самореалізації, самоствердження як особистості.

Віктор Андрущенко. Педагогическое образование: историко-философская рефлексия для будущего развития

В статье критикуются ложные суждения и намерения относительно сокращения курса философии в высших учебных заведениях, исключения философии из программ подготовки научных кадров, а также из списка дисциплин, по которым сдаётся кандидатский экзамен. Особенно остро эта проблема ощущается как разрыв коренных оснований единства философии и педагогики. На основе анализа исторического развития философии как духовно-практического освоения мира показана неразрывность философии, университетского образования и педагогики. Исходя из философского решения проблемы человека и его роли в мире, ценностных ориентаций и идеалов, педагогика формирует конкретную программу учебно-воспитательных действий, которые должны обеспечить подготовку человека к жизни в контексте существующих реалий, а также с точки зрения общественного идеала.

Victor Andrushchenko. Pedagogical Education: Historical and Philosophical Reflection for the Future

The article critically analyses the false intentions regarding reducing the number of teaching hours for Philosophy both as a higher education subject and a comprehensive examination for Candidate's degree. Such an approach leads to breaking the fundamental unanimity of philosophy and pedagogy. By analyzing the evolution of philosophy as moral and practical mastering of a world, the unity of philosophy, University education and pedagogy has been shown. Based on philosophical approach to the role and position of a human in the world, his/her value orientations and ideals, pedagogy works out a well-defined program of educational activities that have to provide a preparation of humans for living in the context of up-to-date reality and with a respect to a social ideal.